

Under den liggende **MÅNE**

Psykolog Eva Søndergaard

har været til verdenskongres

i familierapi i Porto Alegre

i det sydlige Brasilien.

Her fortæller hun om nogle

af de faglige og personlige

indtryk, hun fik med sig hjem.

Det var tankevækkende at sætte sig i en flyver efter 11. september. At rejse fra den danske vinter til den brasilianske sommer – til en kongres et sted, som ikke er Rio de Janeiro og palmestrande – eller gadebørn, der vil stjæle dine Nike sko. At komme til en fjord-, flodindusti- og handelsby på størrelse med København, hvor kongreshotellet ligger midt i byens hjerte, med butiksstrøg, markedsplads, havn og masser af skyskrabere.

I Porto Alegre ligger nymånen som en banan på ryggen. Vi møder udelukkende venlighed og varme, ja en overvældende hjælpsomhed fra alle, vi møder i byen. Vi spørger om vej til turistkontoret. Vi finder det ikke, men snakker med en masse. Havner på et arbejdsformidlingskontor, hvor de ikke forstår os, men så ringer efter en, der kan engelsk. Hun kommer og ta- ▶ ▶ ▶

- ► ► ler med os, men synes, hun kan for lidt og vil tilkalde hjælp fra borgmesterkontoret – for udsendinge fra Danmark skal have den allerbedste behandling! Det afslår vi dog, men det er typisk for hjælpsomheden.

Stående fra venstre: Marianne Lauritzen og Eva Søndergaard under fremlæggelsen. (Privatfoto)

Området her i det allersydligste Brasilien er overvejende koloniseret af tyskere og italienere. Nogle taler stadig tysk. Gaucho-traditionen med de særlige sydamerikanske cowboys stammer herfra og har bredt sig videre til Uruguay og Argentina. Her drikkes stadig mathe af særlige drikkebægre med thefilter og sugerør af metal. Her spises masser af spydstegt kød. De lokale kødtraditioner får næsten danskere til at ligne vegetarer.

Der er bjerge af betagende skønhed, floder og vandfald. Der er en overflod af store blå hortensiaer langs vejene, nerier, bougainviller, gule liljer og flittiglige. Jorden er rød.

Chokbølger

Vi var to fra Danmark, som skulle deltage i verdenskongres i familierapi.

Temaet var 'Udfordringer til familierne i det 21. århundrede'. Marianne

Lauritzen er lærer på Oust Mølleskolen i Randers, og jeg er psykolog samme sted, og vi skulle både suge til os og gennem vores egen workshop viderebringe nogle af de erfaringer, vi har gjort på vores arbejdsplads, til de øvrige kongresdeltagere. Der var 1.100 deltagere i alt, og de kom fra 30 forskellige lande.

Programmet er tæt, hver dag fire dage i træk fra kl. 8.30 til 19.30 med foredrag, foredrag og atter foredrag. Kun pause fra kl. 12 til 13 og fra kl. 16.30 til 17. Store fællesforedrag og ti parallelle workshops. Og mindre panelforedrag og diskussioner. Så det er med at lægge en plan fra morgentunden og prioritere og finde rundt på de forskellige etager i kongresbygningerne på begge sider af gaden.

I to år har de forberedt kongressen, og der har været mange forhindringer undervejs. Den økonomiske krise, som ramte Sydamerika hårdt, især nabolandet Argentina, og dernæst terrorangrebet på New York og Washington, som sendte chokbølger gennem verden og satte spørgsmålstegn ved tryghed og livsværdier og endnu engang gav økonomisk krise. Mange meldte fra af disse grunde. Alligevel er vi kommet så mange for i fællesskab at forbedre os og inspirere hinanden og de familier, vi arbejder med, til at leve i en stadig mere kompliceret verden fuld af nye dilemmaer.

Tredje verden vokser

Indledningsforedraget varetages af William Nicholas fra USA, som taler om at tænke globalt og agere lokalt, at det eneste konstante er forandring. Og at der dybest set intet nyt er under solen, at der ikke er en Gud til at træffe beslutninger for os, og at vi må være forandringsparate. At vi for at lære

må have en tilpas blanding af åbenhed og skepsis, og at vi på denne kongres må suge alle indtryk til os, fordøje og spytte det ud, vi ikke kan bruge, og gøre det, vi kan bruge, til helt vort eget.

Carlos Sluzki fra USA taler om den demografiske destabilisering, migration, tendensen til at i den 'rige' verden fødes færre børn, og i de fattige lande sker en befolkningsekspllosion, og store befolkningsgrupper flytter inden for landene mod byerne eller flygter. Dette ændrer regioner og ændrer basale livskvaliteter. I vore bedsteforældres tid udgjorde Europas befolkning 33 % af verdens borgere, nu lever kun 6 % i Europa.

Han har været i Indien for nylig og blev forskrækket over at se massevis af familier leve i affaldsdyner. Vold eskaleres. Alt dette underminerer båndene mellem generationerne. Han fokuserer derfor på, at vi må kæmpe for menneskerettigheder, som let kan være truede i en ustabil verden.

Norsk udvikling

Wenche Seltzer fra Norge betoner børnenes situation i en ustabil verden. Hun finder, at det væsentlige perspektiv på denne kongres, og dette nye århundrede, må være at give børnene en stemme, at lægge vægt på deres synsvinkel. Børn i hele verden er uskyldige ofre for vold og terrorisme, og det er vigtigt, at familieterapeuter ikke glemmer børnene i deres iver efter at hjælpe forældrene. At det er vigtigt at kende og overholde FN's børnekonvention. Hun mener, at officielle proklamationer er meget langt væk fra børns realiteter.

Hun taler om de voldsomme forandringer, familien har undergået blot siden 2. Verdenskrig. Fra den 'præmoderne' tid med bondesamfund og

stor udvidet familie, hvor man boede i nærheden af sine slægtninge, over den 'moderne' kernefamilie og frem til nu, hvor den 'postmoderne' familie er kendetegnet ved, at familien hele tiden er en foranderlig størrelse, hvor relationer er tidsmæssigt korte. Halvdelen af norske børn lever ikke sammen med deres biologiske far. Børns relationer til især faderfiguren er blevet meget ustabil. Der er stor forvirring om, hvad en far er, og børnene har en utryk følelse i forhold til at finde ud af, hvem de selv er.

I Norge er lavet en undersøgelse, som viser, at mange norske børn føler sig ensomme. En lille pige fortalte til familieterapeuten: 'Fred var min far, indtil jeg var tre år. Nu ved jeg ikke rigtig, hvem min far er. Måske Peter. Eller måske Sven, for ham boede min mor med, da jeg lå i hendes mave. På billeder kan jeg se, at hans øjne ligner mine!' siger hun og græder.

Børn har brug for et anker, men har sværere ved at finde det. Samtidig fortæller hun, at vi meget har undervurderet, hvor skadede børn bliver ved at overvære vold. Ofte trøster sociale myndigheder sig med, at barnet ikke selv er blevet slået. Men effekten kan være, at børn fraspalter dele af sig selv og bliver 'dissocierede', udvikler meget forskellige personlighedssider, som ikke rigtig hænger sammen. Hun pointerer, hvor vigtigt det er, at vi tænker på hele mennesket, også det neuropsykologiske/organiske, og indtænker de relationer, børn indgår i og deres faktiske livs-omstændigheder. Vi skal ikke kun fokusere på det positive, men også kunne tåle at høre om og rumme alt det negative.

Hver for sig

Så klæde om i en fart og til reception til små madder og champagne, musik, dans og festfyrværkeri, afpasset til dramatisk klassisk musik – og en smuk tale om, at vi, som er her, alle

- ▶ ▶ ▶ må arbejde på at skabe en bedre verden for børn. At vi måtte tale sammen på tværs af landeskel og kontinenter. Og det gør vi.

De næste dage er vi også af sted til foredrag fra morgen til aften. Men hvad skal man vælge? Det sproglige hjælper os med at indskrænke mulighederne. Vi må gå efter symbolet med hovedtelefoner, som er ensbetydende med oversættelse til engelsk.

Dog bliver jeg narret en enkelt gang. Da betyder det oversættelse fra portugisisk til spansk. Jeg sidder øverst oppe, og salen er propfuld, så jeg kan ikke diskret gå igen, da jeg opdagede dette. Men som så typisk her: Alt løser sig. En brasiliansk kvinde oversætter hviskende det hele for mig.

Og det er en meget spændende workshop med *Alberto Barreto* fra det nordlige Brasilien, som fortæller om et projekt, hvis værdigrundlag minder meget om vores! Hjælp til selvhjælp, arbejde med lokalsamfund, lære folk at mærke sig selv, sætte ord på følelser, arbejde med store forældregrupper, fokusere på ressourcer etc. Meget spændende.

Vi hører siden *Sandra Stith* og *Karen Rose* fra USA tale om behandling af par, hvor der har været vold i hjemmet. De gør en stor indsats for at ændre relationen i stedet for at foreslå skilsmisse. De har rigtig gode resultater, hvis begge parter virkelig ønsker en forandring. De har de bedste resultater, når de først arbejdede med kvinderne og mændene hver for sig i seks uger i henholdsvis en kvinde- og en mandegruppe, og først herefter arbejder med parterapi. Der er mange trin undervejs i forhold til nye løsningsmodeller og strategier, men det er helt centralt, at uden at fokusere på smerten, sorgen og tilgivelse kom

man ingen vegne. Effekten ved at arbejde med flere par ad gangen er ligeledes stor.

Det er lidt af et gennemgående mønster fra både Nord- og Sydamerika, England, Sverige og andre lande, at der er stor effekt og fornyelse inden for området at arbejde med mange familier på en gang. Her kunne vi lære endnu mere!

Nord og syd

Moise Groisman fra Brasilien laver en spændende workshop om 'familieteater'. En familierapeut blandt publikum får mulighed for at fortælle sin historie. Hun kommer op, trækker et tilfældigt kort op af en hat. På det står 'familiebånd'. Dette bliver hendes tema. Hun bliver bedt om at huske episoder fra sit liv: som 8-årig, som 15-årig, som 29-årig, som 39-årig og for to uger siden. De episoder, hun husker, spilles som teater med andre medvirkende, hvor hun instruerer og spiller med. Dernæst går en anden ind i hendes rolle og spiller hende. Hun selv og terapeuten er tilskuere. Ved at få sit liv spillet og set lidt udefra ser hun nye mønstre i sit liv. Det er stærkt at se, hvor stor effekt det har. Det minder om psykodrama og en teater-behandlingsform, 'playback', som er under udvikling også andre steder i verden i disse år. Men betingelsen for, at det virker, er ægte nærvær og humor.

Christina Berthoud fra Brasilien taler om det cykliske i forældreskab, om hvordan der hele tiden for hvert udviklingstrin, barnet befinder sig på, stilles krav om nye forældrefærdigheder til at matche den gensidige udviklingsproces, man indgår i som forældre. Man kan ikke kun se på børnenes udvikling, for hvis forældrene ikke følger med og giver et anderledes

Trods eftervirkningerne fra 11. september var kongressen i Porto Alegre særdeles velbesøgt. (Officielt kongresfoto)

modspil, bliver der problemer. Så livslangt må man forhandle, balance og genforhandle – i overført betydning – den måde, man er sammen på.

Takesi Tamuru fra Japan taler om det farlige og det virksomme i terapi på internettet. Han finder, at der er mange etiske problemstillinger i det, at det helst ikke skal stå alene, men kunne være godt at kombinere med 'ansigt til ansigt'-terapi. Han tror, at behovet for internetterapi er eksploderet i Japan, fordi flere og flere udvikler social angst og bogstavelig talt ikke tør tale med andre eller bevæge sig uden for deres gadedør.

Magnus Ringborg fra Sverige taler om familierapi med børn og viser nye metoder med brug af en slags teater, hvor børnene vælger dukker til at fortælle, hvordan de har det, og hvad der sker i familien. Hver især kan så vise deres version, som de oplever det. Co-terapeuten kan så tale højt om, hvad hun ser – og tror der måske er på færde – og familien kan tage det til sig, den kan bruge herfra.

I en af paneldiskussionerne bliver dét slået fast, som også er vores erfaring: Teknikker er gode nok. Men hvis man tror, de kan bruges til alle familier, tager man fejl. Der skal tages indi- ▶ ▶ ▶

- ► ► viduelle hensyn, da alle familier er forskellige. Ellers traumatiserer man familierne.

En afrikansk familieterapeut, *Augustine Nwoye* fra Kenya, taler om det

svære ved at bruge metoder udviklet på den nordlige halvkugle. Han bliver senere fulgt op af to familieterapeuter fra Lima i Peru, *Nelly C. Garcia* og *Roxanna Vega*, som har gjort sig de samme overvejelser i deres arbejde med enlige mødre. Den chilenske parterapeut *Diana Rivera* taler om partterapi i Chile, i et samfund gennemsyret af personlig utryghed i bogstavelig

forstand, som giver usikkerhed om verden, om normer og med en reel fysisk fare som en livsbetingelse.

Det danske bidrag

Efterhånden hører vi flere og flere steder, hvordan kontrasten mellem nord og syd sydfra opleves som en uoverstigelig barriere. Vi er derfor meget spændte på at formidle vores erfaringer fra Randers på kongressens sidste dag.

Stor er vores glæde, da vi er færdige med vores oplæg og oplever, at den ene efter den anden rejser sig op og siger, at de er rørte og bevægede og glade for at høre om måden, vi tænker og arbejder på. De synes, at her er noget, de kan bruge: At vi tager udgangspunkt i ligeværdighed og respekt i alle relationer, og fokuserer på, at alle forældre dybest set vil deres børn det bedste. De havde været lige ved at tro, at de ikke kunne bruge no-

get fra den nordlige halvkugle, og takker os ligefrem for at slå bro mellem nord og syd.

Vi får knus og udveksler e-mail-adresser, vi bliver opfordret til at skrive artikler i internationale tidsskrifter, så flere kan høre om vores måde at arbejde på. Filmen fra DR-TV om 'Familier i forandring', som er optaget på Oust Mølleskolen, har de set brudstykker af og vil gerne se det hele. Flere giver udtryk for forbavselse og glæde over, at dette behandlings- og udviklingsarbejde i Danmark kan finde sted i en kommunal skole. Mange andre steder i verden er noget lignende forbeholdt eksklusive privatskoler.

Vi hørte en lang række andre foredrag og talte med mange mennesker. Det menneskelige møde i en sådan erfaringsudveksling kan ikke overvurderes. Det gjorde stort indtryk på os at tale med folk fra Argentina, et veludviklet samfund, som er styrtet i økonomisk ruin, på en sådan måde, at folk ikke mere får deres løn udbetalt.

Uanset folks situation mødte vi en energi og venlighed, som gjorde os ydmyge og lykkelige. Vi mærkede, hvor meget vi må skønne på vort samfund, og hvor vigtigt det er hele tiden at værne om det, vi synes har værdi, og ikke tage vores værdier og privilegier for givne. Det styrkede også vores sans for den ensomhed, udviklingen i vores del af verden kan afstedkomme.

Ud fra disse erfaringer vil jeg stærkt anbefale andre danske psykologer at deltage i internationale kongresser og selv lave workshops. At fortælle om vore danske erfaringer til andre kulturer bevirker også, at man

Når man nu er på langfart ...
Marianne Lauritzen og *Eva Søndergaard* fik lejlighed til at besøge verdens største vandfald Foz do Iguazu på grænsen mellem Brasilien, Paraguay og Argentina. Her sammen med to psykologer fra Peru. (Privatfoto)

ser sit eget bidrag i et nyt lys, får andre reaktioner, en anden dialog og nye perspektiver med hjem.

Og økonomien? Selv om man ikke har pengene, skal man ikke opgive. Vi fik støtte fra Randers Kommune, Århus Amt, Undervisningsministeriet og Randers Amtsavis for modydelse, der bestod i artikler og foredrag, da vi kom tilbage.

*Eva Søndergaard
er privatpraktiserende psykolog,
familieterapeut og tilknyttet
heldagsskolen Oust Mølleskolen
i Randers*

